

H. KNIJTIJZER

Het rijk van de kleur is kleurrijk

Er begint zo langzamerhand een kakofonie van kleuren te ontstaan in de architectuur als gevolg van onder meer de kraakbeweging die haar panden – van de gevels, erkers en balkons tot aan de kozijnen, ramen en deuren – schilderde in hardblauw, felgeel, venijniggroen en zachtrose. Richter Roegholt noemde dat eens 'Delirium Colosticum'.

Die opvallende uitbundigheid staat in schrille tegenstelling tot de voorname rust van het oude stadsbeeld, waarvan de ingetogenheid eerder het gevolg was van een harmonie van kleuren dan van een tekort aan kleuren. Oude schilderijen laten immers zien dat het rood, groen, blauw, geel en wit elkaar veelvuldig afwisselen. Tegen de zacht-rode baksteengevels en de bentheimer zandsteengevels staken de gele kozijnen, de witte ramen en de – bij geopende stand – diep rode luiken kleurrijk af.

Helaas ging die veelkleurigheid verloren toen de dunne in te zacht boerengrauw gemetselde gevels op vocht-technische gronden werden geolied in verschillende kleurtonen van zwart, bruinzwart grijszwart en bruin, waardoor het individuele karakter van de woonhuizen werd benadrukt. Die versobering vermocht echter het monumentale karakter van de oude binnenstad niet aan te tasten. De vergelijking dringt zich op met de in de loop der tijden verdwenen polychromie der oude Griekse tempels, welke nu monochroom toch als ras architectuur worden ervaren.

Hieruit blijkt dat kleur nooit een toevoeging is maar hooguit een onderdeel van de architectuur. Kleur kan alleen de architectuur ondersteunen. Nimmer mag kleur de architectuur overwoekeren. Dat nu schijnt heden wel te gebeuren ondanks het feit dat kleur nooit een matige architectuur zal kunnen ophalen tot een goede. Kleur kan de architectuur wel versterken. Zo kan bijvoorbeeld een reliëfwerking van balkons of loggia's tot haar recht komen door de voorliggende delen licht en de terugliggende delen donker te schilderen; zou als licht of donker zijn dan gaat die reliëfwerking geheel verloren.

Met kleuren kunnen heel verschillende effecten worden bereikt. De ene kleur suggereert nabijheid en de andere verte, de ene maakt groter en de andere kleiner, de ene maakt het gebouw lichter en de andere juist zwaarder. Rood, oranje en geel suggereren warmte en blauw, grijs en groen suggereren koude.

Daarom lijkt in het algemeen een rode concertzaal een warme en feestelijke indruk te maken; maar een blauwe schouwburgzaal in Leningrad vermocht toch ook een verrassend blijde sfeer op te roepen.

In ruimten op het noorden werden vaak warme kleuren toegepast en in ruimten op het zuiden koude kleuren. Toch lijkt dat tegennatuurlijk te zijn. Ook schijnt het vanzelfsprekend te zijn in kleine ruimten

lichte en in grote ruimten zware kleuren te kiezen. Deze dogma's worden echter gelogenstraft als bij elkaar opvolgende ruimten de karakteristiek van elke ruimte kan worden versterkt door het gebruik van de juiste kleur.

In het algemeen is de kleur van een vloer donker, terwijl de wanden meer kleur kunnen verdragen en het plafond is meestal licht. Het is immers tegennatuurlijk op een hemelsblauwe vloer te lopen en een donker plafond boven het hoofd te ervaren, tenzij een afwijkende kleur juist een andere suggestie beoogt op te roepen.

Lichtinval

In de stedenbouw wordt de kleur mede bepaald door de lichtinval van uit een strak blauwe lucht of van uit een bewolkte hemel. Daarom werken kleuren in zuidelijke landen totaal anders dan in Holland. Ook de omgeving van bomen, groenstroken en water speelt een belangrijke rol bij de kleurkeuze. Als gevels op het noorden eens in koude kleuren en gevels op het zuiden in warme kleuren zouden worden geschilderd dan zou dat een boeiende proef kunnen zijn.¹⁾

In de stedenbouw dient de polychromie beperkt te blijven teneinde de samenhang van de stedelijke ruimte te bewaren. Die eenheid blijkt bijvoorbeeld uit de kleur van de dakbedekking. Van oudsher waren de kerken, kastelen en stadhuizen gedekt met donker grijsachtige leien en daarom

werden later de voorname huizen voorzien van zwarte pannen terwijl voor de eenvoudige huizen altijd rode pannen werden toegepast. Van de torens af gezien ontstond zo een kleurrijk, maar rustig stadsbeeld.

Voor al in de oude binnensteden gaat het om de karakteristiek van dat stadsbeeld. Een deel van de binnenstad van Den Haag is gepleisterd en licht van toon, terwijl het centrum van Amsterdam met haar geoliede gevels juist donker is, met als enige uitzondering de witte Plantage. Daarom is het wel zeer kleurrijke Moederhuis aan de Plantage Middenlaan een te bruuske inbreuk op dat stadsbeeld. Daarom ook is de veelkleurigheid van de Jordaan en de Nieuwmarktbuurt in strijd met het intieme, stille karakter van die stadswijken.

Reeds het openbare karakter van elke binnenstad vraagt er zelf al om te contrasterende kleuren te vermijden. Maar dat betekent nog niet dat de levendigheid beperkt moet worden, zij kan immers ook worden bereikt door nuances van één kleur. Kleur kan met fijne onderscheidingen bindend werken. Maar kleur kan ook scheiden. Kleur kan zelfs bemiddelen zoals het witte deurkozijn dat doet tussen de kleur van de deur en die van de aangrenzende wand. Ja kleuren zijn altijd weer boeiend en daarom dient er meer zorg en aandacht aan te worden besteed; het rijk van de kleur blijft immers kleurrijk. ■

H. Knijtijzer, architect BNA te Amsterdam, en lid van van de redactie raad.

¹⁾Zie ook 'Arcitectuur beleven' van S. E. Rasmussen, uitgegeven door de Staatsuitgeverij te Den Haag.

Handboek voor archeologisch veldwerk

Onlangs verscheen bij uitgeverij Matrijs *Opgraven, technieken voor archeologisch veldwerk*. Vele duizenden amateurs houden zich bezig met archeologie en redden zo onder de nieuwbouwwijken vandaan, waar professionals geen tijd en geld voor hebben. De meeste van hen zijn georganiseerd in de twee grootste landelijke amateurverenigingen De *Archeologische Werkgemeenschap Nederland* (AWN) en de *Nederlandse Jeugdbond voor Geschiedenis* (NJBG). Deze verenigingen namen samen het initiatief een praktisch handboek te publiceren. Auteur Alette Warringa en illustrator Gerard van Haaff, veldtechnicus bij de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zijn er in geslaagd een heldere beschrijving, voorzien van veel illustraties, te geven van de verschillende archeologische technieken die tijdens een goed voorbereide opgraving de revue passeren. Na een inleiding waarin onder andere duidelijk gesteld wordt dat opgraven niet uit een boek, maar slechts in de praktijk, onder bewaarde leiding, goed te leren is, wordt bijvoorbeeld uitgebreid stilgestaan bij het opzetten van een goed meetsysteem. Verder aandacht voor tekenen en fotografie, vondsten en monsternamen, admini-

stratie en documentatie en het in kaart brengen van een opgraving. Tevens aandacht voor belangrijke zaken als de nieuwe monumentenwet en vaak over het hoofd geziene veiligheidsmaatregelen tijdens stadskernonderzoek. Het boek besluit met een korte literatuurlijst en een aantal nuttige adressen.

Een boek dat een bijdrage moet leveren aan de kwaliteit van het onderzoek van het Nederlands Bodemarchief, zoals de besturen van AWN en NJBG in het voorwoord schrijven.

Warringa, A. en van Haaff, G. *Opgraven, technieken voor archeologisch veldwerk*, uitgeverij Matrijs, Utrecht 1988. Winkelprijs f 22,50, voor leden van de AWN en de NJBG f 15,- (incl. verzendk.) eventueel ook bij de uitgever te bestellen. SvD

